PSALTIREA PUBLICATĂ LA CHIŞINĂU ÎN ANUL 1907*

IRINA CONDREA
Universitatea de Stat din Moldova, Chişinău
iraida.condrea@gmail.com

Abstract: The article describes an edition of Psalter in Romanian, published in Chisinau in 1907, during the Czarist regime. The book contains and other texts, some of them translated from Russian, in which can be found several lexico-grammatical specific features: loan words, calques, archaic forms etc. The article also emphasizes the cultural and spiritual importance of the edition for that epoch.
Keywords: religious book, edition, psalm, translation, lexicon

O carte tipărită la începutul secolului XX, din punct de vedere cronologic, dar şi tehnic, este un volum ca oricare altul, dintr-o perioadă nu prea îndepărtată şi relativ bine cunoscută. Psaltirea de care ne ocupăm este o ediţie, care tocmai caracterizează locul şi, mai ales, modul în care cărţile de cult reflectau starea vieţii spirituale creştine şi contribuiau la răspândirea şi menţinerea spiritului ortodoxiei.

Editată în Tipografia Eparhială din Chişinău în anul 1907 şi ajunsă până în prezent, această *Psaltire* se situează la răscrucea a două mari şi semnificative perioade din istoria ţinutului dintre Prut şi Nistru: pe de o parte, ea reflectă politica bisericii din timpul regimului ţarist şi modul în care era propagat cuvântul Domnului, iar pe de altă parte, doar datorită faptului că a supravieţuit, demonstrează că în societatea moldovenească, în special după 1940, credinţa creştină şi spiritul religios nu au putut fi exterminate, deşi autorităţile sovietice au făcut tot ce au putut în această privinţă.

După anexarea Basarabiei de către Imperiul Rus în 1812, primul ierarh al acestor meleaguri a fost românul Gavriil Bănulescu Bodoni, numit de ţarul Rusiei, la 21 august 1813, în fruntea Arhiepiscopiei Chişinăului şi Hotinului. Pe timpul păstoriei acestuia a fost înfiinţată Tipografia Eparhială din Chişinău, unde s-au publicat numeroase cărţi de cult în limba poporului băştinaş. Succesorul lui Bănulescu-Bodoni a fost arhiepiscopul Dimitrie Sulima, care, încă de pe timpul predecesorului său, a contribuit, ca traducător şi editor, la publicarea mai multor texte cu caracter religios în limba română, implicându-se şi în editarea *Psaltirii* din 1818. Conform unor cercetători, el ar fi tradus textele-anexă, care au fost preluate după ediţiile în limba slavonă (Danilov 2013: 57).

Următorii arhiepiscopi ai Eparhiei Chişinăului, până în 1917, au fost exclusiv de etnie rusă (Popov, Shokotov, Lebedev, Leapideavschi, Polojenski, Nevodicikov,

* *The Psalter published at Chişinău in 1907*

BDD-A25902 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:25 UTC)

Piatniţki, Sinkovski, Ciceagov, Rojdestvenski, Gribanovski) şi procesul de rusificare s-a intensificat, atât prin introducerea obligatorie a limbii ruse în serviciul divin, cât şi prin sistarea editării cărţilor de cult în limba română, acestea fiind de multe ori înlocuite cu ediţii în limba rusă, deşi unii ierarhi acceptau şi limba română în biserici. Or, au existat şi perioade de adevărat dezastru, cum ar fi cea de după 1871, când la cârma bisericii din Basarabia vine mitropolitul Pavel (Lebedev). Păstoria acestui ierarh este poate cea mai controversată. În această perioadă are loc un salt în politica de deznaţionalizare în Basarabia. Primul lui pas în această direcţie a fost de a porunci ca în acele biserici şi mănăstiri, în care până atunci se slujea în limba română, să se slujească în două limbi, cea rusă şi cea română (moldovenească). Ziarul oficial al eparhiei a început din 1871 să apară doar în limba rusă. După cum spune scriitorul rus Durnovo, „toate cărţile sfinte de pe la bisericile moldoveneşti, tipărite cu litere chirilice în limba moldovenească, au fost depuse la mitropolia din Chişinău, unde arhiepiscopul Pavel, în timp de 7 ani, le-a ars, încălzind cu ele palatul mitropolitan" (a se vedea: Fuştei).

Arhiepiscopul Serghie (Leapidevski), urmaşul lui Lebedev, înscăunat în 1882, a permis folosirea limbii române în biserici, dar a decis închiderea Tipografiei Eparhiale, considerând că aceasta nu mai este necesară.

Abia în 1904 la cârma Eparhiei din Chişinău vine un arhiepiscop cu alte viziuni, Vladimir (Sinkovski), care în perioada sa de activitate (1904-1908) a hotărât să facă tot ce era posibil pentru prosperarea spirituală a poporului încredinţat spre păstorire. Pentru aceasta a învăţat limba română şi predica în această limbă în catedrala din Chişinau, a introdus studierea românei la seminarul din Chişinău, plătind din propriul buzunar profesorul de română. În urma hotărârii congresului eparhial din 1905, arhiepiscopul Vladimir solicita Sfântului Sinod aprobarea redeschiderii tipografiei eparhiale. La 25 aprilie 1905 este permisă reactivarea tipografiei (a se vedea: Fuştei). Anume acestor condiţii şi acestui ierarh îi datorăm publicarea *Psaltirii* din 1907, de care ne ocupăm.

În locul lui Vladimir (Sinikovschi) la catedra Chişinăului vine Serafim (Ciciagov), care se pare că a fost trimis special în Basarabia, pentru a nimici curentul naţional românesc, ce se înfiripase în timpul păstoririi blândului Vladimir. Au trecut deja 100 de ani de la plecarea arhiepiscopului Serafim, care a păstorit între anii 1908-1914, dar problema limbii române şi a identităţii româneşti în Basarabia rămâne şi astăzi tot atât de dificilă şi de controversată, iar biserica a avut un cuvânt greu de spus în această privinţă prin politicile pe care le promova, inclusiv prin editarea şi propagarea cărţilor de cult şi a literaturii cu caracter religios. În acest sens, este de remarcat faptul că acţiunile antiromâneşti ale arhiepiscopului Serafim sunt justificate de către susţinătorii moldovenismului şi astăzi. Recent, autorul unui articol despre arhiepiscopul Serafim, consemnând activitatea cu adevărat prodigioasă a acestuia, în special în plan economic şi administrativ, subliniază ca un merit al arhipăstorului faptul că era un adversar fervent al românizării şi un luptător înflăcărat pentru identitatea naţională moldovenească:

„Владыку Серафима упрекают в том, что он был против молдавского языка и даже уничтожал книги на молдавском языке. Напротив, известно, что епископ Серафим был непримиримым противником румынизации Бессарабской Церкви и

BDD-A25902 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:25 UTC)

преподавания на литературном румынском языке. С именем Владыки связаны попытки утвердить идею существования самостоятельного молдавского языка и как следствие – отдельной молдавской национальной идентичности, отличной от румынской". (Lui vlădica Serafim i se reproşează faptul că el s-ar fi pronunţat împotriva limbii moldoveneşti şi că chiar ar fi distrus cărţile în limba moldovenească. Însă din contra, se ştie că episcopul Serafim era un adversar înverşunat al românizării Bisericii din Basarabia şi al predării în limba română literară. De numele vlădicăi sunt legate încercările de a consolida ideea cu privire la existenţa limbii moldoveneşti independente şi prin urmare – a unei identităţi naţionale, deosebite de cea românească) (Левушкин 2013: 285).

Plasat în contextul vremii, volumul la care ne referim reprezintă o filă din istoria Tipografiei Eparhiale de la Chişinău, redeschisă prin stăruinţa arhiepiscopului Vladimir, dar şi o încercare, din păcate de scurtă durată, de a reorienta politica autorităţilor ecleziastice ţariste spre populaţia băştinaşă, vorbitoare de limbă română.

Se consideră că pentru realizarea ediţiei de la 1907 au fost folosite două versiuni apărute anterior – *Psaltirea* de la Chişinău din 1818 (de pe timpul lui Bănulescu-Bodoni), despre care am amintit mai sus, şi *Psaltirea* apărută la mănăstirea Neamţ în 1848. Conform istoricilor, ediţia de la 1907 este o realizare grafică reuşită (reieşind din posibilităţile tehnice ale Tipografiei din Chişinău): coperta în scoarţe de lemn, îmbrăcată cu piele, hârtia de calitate. Pentru paginarea cărţii s-au cheltuit 38 de coli de hârtie tipografică, dintre care 20 fiind lucrate cu chinovar, a câte 50 de ruble fiecare. Suma totală pentru editarea cărţii a fost de 1475 de ruble. Preţul de vânzare a fost de 3 ruble şi 75 de copeici. Psaltirea a apărut într-un tiraj de 5000 de exemplare (Danilov/Grițco/Malahov 2000: 42).

În prezent, în colecţiile instituţiilor din Republica Moldova există câteva exemplare ale acestei ediţii, unul din ele aflându-se la Biblioteca de carte religioasă de la Facultatea de Litere a Universităţii de Stat din Moldova, în secţia de carte rară. Volumul este tipărit în limba română cu caractere chirilice, paginile sunt numerotate sus în dreapta cu cifre slavoneşti (acest sistem de cifre este folosit pe parcursul întregului volum), pe ultima filă se află numărul 620, fapt ce dovedeşte că exemplarul este complet. În josul filelor există şi numerotarea cu cifre arabe.

Coperta groasă din carton, care nu este cea originală, a fost restaurată şi învelită cu un material de culoare maro, ce imită pielea. La restaurare pe interiorul copertei a fost lipită o foaie, cu o inscripţie dactilografiată la maşina de scris, în limba română cu caractere ruseşti de culoare neagră, iar numele proprii sunt dactilografiate cu roşu. Şi această inscripţie este o mărturie a marilor schimbări, produse pe teritoriul basarabean, a vremurilor sub care s-au pomenit şi oamenii, şi cărţile lor de suflet, în perioada de „perestroică", iniţiată de M. Gorbaciov în fosta URSS:

„Ачеастэ Псалтире апарцине де бинекрединчосул роб а луй Думнезеу: Стурза Іоаким Василивичй, дин сатул Хородиште, районул Калараш. Ши сау репарат ын зилеле Марелуй Домн ши Пэринте: ПИМЕН. Патриярхул Московий ши а тоатэ Росия. Ши а Ыналтпрясфинцитулуй; ИОАНАФАН; Архиепископ ал Кишинэулуй ши ал Молдавией. Ши ка стэпынитор ал Цэрий ноастре Горбачов МИХАИЛ Сергеевичй. Ши с-ау терминат де легат пе дата де 24 аугуст анул 1985. Легатэ де кынтэрецул Бисеричий дин Ниспоренй, смеритул ынтре монахь, Арамеску Тит Івановичй".

BDD-A25902 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:25 UTC)

Cartea începe cu o foaie de titlu, încadrată într-un chenar bogat, reprezentând o gravură cu ornament vegetal alb-negru, iar la mijlocul filei, cu caractere majuscule de 2 cm este scris titlul cărţii, mai jos sunt indicate oraşul, tipografia şi anul ediţiei: *Psaltire, Chişinău, Tipografia Eparhială, 1907*. În partea de sus a foii de titlu se află o inscripţie de mână în limba română, executată caligrafic cu cerneală roşie: *Această psaltire aparţine Monahului Vasilie Arventiev din sf. M-re Hârjauca jud Lăpuşna, - tuns în monahism pe data de 8-XII-1942*.

Hârtia, acum îngălbenită, este de calitate bună, fără filigran. Volumul conţine mai multe tipuri de ornamente artistice: toate paginile au chenare cu un desen geometric elegant. Pe pagina a doua, care conţine dedicaţia oficială, obişnuită în cărţile bisericeşti, chenarul este mai lat şi cu un ornament mai complicat. Textele introductive şi alte texte însoţitoare, cu indicaţii pentru preoţi, conţin iniţiale majuscule ornamentate, încep cu mici frontispicii florale şi se termină cu câte un ornament floral în formă de triunghi cu vârful în jos, imitând vizual colofonul.

Cartea psalmilor începe la deschiderea paginilor 34-35. Pe pagina 34, cea din stânga, într-un chenar cu ornament geometric bogat, este plasată o gravură, reprezentându-l pe Prorocul David, cu nimb şi coroană pe cap, şezând pe un jilţ, cu tocul în mână, în faţa unui pupitru pe care se află o carte deschisă şi o călimară, iar alături de pupitru se vede o arfă – toate aceste elemente reprezintă nişte semne iconice, constituind simboluri ale Prorocului.

Textul propriu-zis al psalmilor începe de la pagina 35, care este executată în două culori tradiţionale: negru pentru textul de bază şi unele ornamente şi roşu (imitând chinovarul) pentru titlu şi iniţiale majuscule. Pagina este ornamentată cu un frontispiciu cu caracter geometric de circa 5 cm lăţime, având în centru un medalion cu chipurile unor personaje biblice. Acest model bicolor cu frontispiciu se păstrează la începutul fiecărei Catisme. Cartea psalmilor se încheie la pagina 419 cu Psalmul 150, „Lăudaţi pre Dumnezeu", iar la pagina 420 se află psalmul nenumerotat, având următoarea consemnare: „Acest psalm deosebi este scris de David, afară de numărul celor 150 de Psalmi, cînd singur sau bătut cu Goliaf".

Ediţia din 1907 cuprinde, în afară de psalmi, o serie de alte texte, cu informaţii pentru slujitorii bisericii, dar şi pentru cititorii obişnuiţi, şi începe cu tradiţionala dedicaţie pentru stăpânitorii ţării:

> „Întru slava sfintei, cei de o fiinţă, de viaţă făcătoarei şi nedespărţitei Troiţe, a Tatălui şi a Fiiului, şi a Sfântului Duh, în zilele Preabinecredinciosului Sângurstăpânitoriului marelui Domnului Nostru NIKOLAI ALEKSANDROVICI Împăratul a toată Rosiia, a Soţiei Sale Preabinecredincioasa Doamnă Împărăteasa ALEKSANDRA FEODOROVNA, a maicii lui, Preablagocestiva Doamnă Împărăteasa MARIIA FEODOROVNA şi a Klironomului lui, Binecredinciosul Domn Ţesarevici, marele Kneaz ALEKSII NIKOLAEVICI, cu blagosloveniia Preasfântului Îndreptătoriului Sinod şi a Preosfinţitului Vladimir, Episcopul Chişinăului şi al Hotinului, şi a Preosfinţitului Arkadie, Episcopul Akkermanului, s-au tipărit PSALTIREA aceasta în oraşul Chişinău, în tipografia eparhială, la anul de la facerea lumii 7415, iară dela Naşterea cea după trup a lui Dumnezeu Cuvântul, 1907 Indictul E. În luna lui mai".

BDD-A25902 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:25 UTC)

Psalmii propriu-ziși sunt precedați de câteva compartimente cu diverse indicații, probabil scrise sau traduse de editori, în limba română, cu anumite particularități locale ce reflectă folosirea limbii ruse. Astfel că atestăm împrumuturi specifice din limbajul bisericesc rusesc în toate aceste compartimente, ale căror titluri sunt evidențiate.

Compartimentul *Simbolia, adică mărturisirea Credinței a celui întru Sfinți părintelui nostru Afanasie, Patriarhul Alexandriei* este un text tradus după o versiune rusească și conține mai multe elemente specifice, printre care se remarcă împrumuturi terminologice din limbajul ecleziastic rusesc și o serie de calcheri din limba rusă: „Spre a întreba în scurt și a răspunde *fieștecare Pravoslavnic* Creștin" (p. 7); „Așa trei Dumnezei, sau trei Domni a zice, catolicească *blagocestie* ne oprește" (p. 4); „Trei ipostasuri sânt împreună deapururi *fiitoare* întru sine și întocma" (p. 4); „Ființa este lucru *singur fiitoriu*, care nu are trebuință de altul spre alcătuirea sa" (p. 6); „Că pre unul Dumnezeu în Troiță și pre Troiță în *o unime* să o cinstim" (p. 3).

Un alt capitol, intitulat *Arătare în scurt despre aceea, cum fieștecărui Pravoslavnic creștin după predania veche a sfinților Apostoli, și a sfinților Părinți, spre închipuirea semnului sfintei Cruci pre fața sa, se cuvine degetele mânei sale, și pre care degete, împreuna după chipul aice pin tipariu arătat, și cum asupra sa să o închipuiască* constituie, probabil, o traducere și conține mai multe cuvinte și expresii, redate fidel după originalul rusesc. Aici depistăm o serie de arhaisme, împrumuturi și calchieri atât lexicale, cât și sintactice. Printre cele mai relevante se numără următoarele mostre: „Fieștecare *Blagocestnic și Pravoslavnic* Creștin, datoriu este spre semnul Crucii degetele mânei sale a le împreuna așa"; „Ca pe unii ce rău socotesc îi depărtăm, și cu dînșii, ca cei ce *sîntem pravoslavnici*, nu ne unim, ci departe fugim de *așa a lor pierzătoare de suflet și deșartă înțelegere*" (p. 11); „Iară sînt unii carii fac împrotiva aceștii vechi și deobște *predanii a sfintei Biserici*" (p. 11); „Taina lui Dumnezeu *Cuvântul propoveduiesc*" (p.11); „În cartea ce se cheamă slovenește *scrijale (adică: lespezi)*", „în cartea ce se numește slovenește *Jezl pravlenia (adică Toiagul ocârmuirii)*" (p. 12); „În cartea ce se chiamă slovenește *obet Duhovnoi (adecă sfătuire sufletească)*" (p. 12); „Dar noi știm că *așa predanii* nici odată nimănuia n-au dat" (p. 14); „Cele trei Ipostasuri sînt împreună pururea *fiitoare și întocma întru sine*" (p. 10); „Toate neamurile cele risipite pe la margini *întru o unime* le-au adunat" (p. 11); „Și pre alții din *cei proști* în urma sa îi dezbină" (p. 12); „Cărora pentru vindecarea *acelei a lor neînțelegeri*, dee la sobornicească biserică pre lag și desăvîrșit li sau dat *doftorie sufletească*, care poate vindeca pre oricine, care vrea cu acea doftorie a se vindeca" (p. 12); „În cărticica care se numește *Înștiințare de minune pentru împreunarea celor dintâi trei degete*" (p. 12); „Și cei ce vor a ști aceasta, și *a cunoaște a protivnicilor înșelătoare învățătura lor*, să citească întru acele mai sus pomenite cărți" (p. 12); „Sfânta împreună *pururea fiitoare*, împreună *pre scaun șezătoare* și întocmai slăvită troiță se cinstește" (p. 13); „Dintru aceasta luminat înțelegând, lâsați-vă de *o așa a voastră nedreaptă și sfintei Biserici protivnică socotință: Și țineți predania veche*" (p. 13); „Nimene din cei ce au minte dreaptă, nu va vrea *să se pricească* pentru aceasta: că Tatăl și Duhul Sfînt nu s-au împărtășit *ființește* cu Fiul întru întrupare" (p. 13); „Spuneți dar voi, *împotrivitorilor*" (p. 14); „Se cunoaște că mărturia lui ajută pe *predania cea întâi și stăpânitoare*" (p. 14); „Cînd dintăiașdată degetele ne-au arătat ne împreunate, cum ar fi putut el *arăta și vederat a face*" (p. 14); „Și atuncea și acesta vrednicul de laudă *au slobozit glas* (p. 15)"; „Întru cea de a toată lumea și stăpânitoare

BDD-A25902 © 2016 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:25 UTC)

predanie" (p. 15); „Au doară întru aceasta vă întemeiaţi cu nedreaptă iscodire a *protivnicilor* sfintei biserici" (p. 15); „Iară cine era acel Teodorit şi din ce oraş ... sau de aiurea de undeva? şi dacă au fost el de la oraşul Kir, *a lui scrisori pe limba slovenească nu le avem aice*" (p. 15); „Şi nici numele lor în izvoadele celor *blagocestivi alcătuitori de cărţi* se numără" (p. 16); „Sau pătimind ca un om întru aceasta şi *făcând hatâr năravului* ... sau temându-se de *pizmuirile* despre cei neînvăţaţi" (p. 16); Iară mai ales de către *mâna cea dreaptă a sfântului cel întâiu chemat Apostol Andrei, care se află de mulţi ani în oraşul scaunului împărătesc Moscva*" (p. 16); „Nu este neapărat nevoie *a crede lui*" (p. 17); „Lăsaţi-vă de a vă face *jumătate blagocestivi, căci nu este aceea blagocestie*, ca alta să o ţinem cu biserica răsăritului" (p. 17).

Este de remarcat că în volum textele traduse la Chişinău din limba rusă alternează cu o serie de texte care circulau deja în limba română dincolo de Prut şi care au fost reproduse fără niciun fel de modificări. Printre acestea sunt, în ordinea apariţiei lor în carte, următoarele: *Învăţătura sf. Vasilie cel mare pentru folosul cetirii psalmilor*, care începe cu *Mai bine este să înceteze soarele din călătoria sa decât să înceteze cetirea psaltirii* (p. 18); *Zisele lui Avgustin Dascălul, în prologul psaltirii, şi ale altora, pentru puterea psalmilor* (p. 20); *A lui Teodorit tâlcuire la Psalmul al cincilea* (p. 21); *Al prea Cuviosului şi de Dumnezeu purtătoriului Părintelui nostru Efrem Sirul, Cuvânt pentru Psalm* (p. 22).

Începând cu pagina 25, urmează un text intitulat *Tipic al Sfinţilor părinţi, de Dumnezeu predat tuturor celor ce voesc a cânta psaltirea, monahilor celor ce petrec viaţa în tăcere, şi tuturor temătorilor de Dumnezeu pravoslavnicilor creştini.* Acesta este probabil alcătuit sau tradus de editorii din Chişinău şi conţine mai multe elemente de limbaj, reprezentând atât particularităţi ale exprimării locale, cât şi influenţa ale limbii ruse: „*Sedelnele* praznicului" (p. 26); „Iară la *polunoşciniţa* lunii" (p. 27); „Soborul îngeresc şi *ipacoi* al glasului" (p. 27); „Cântăm *veliceanie* praznicului" (p. 27); „Până când se *otdeveşte* praznicul" (p. 28); „Iară în duminica curvariului şi *întru a lăsatului de carne şi întru a brânzei*" (p. 28); „În duminica *stălparilor* la utrenie" (p. 30).

Textul Psaltirii, care începe de la pagina 35 şi se încheie la pagina 420, este unul care a cunoscut o largă circulaţie în toate zonele de răspândire a limbii române şi, după cum s-a menţionat, are la bază ediţii anterioare, apărute la Chişinău sau la Neamţ.

În psalmi se menţin, în fond, aspectele specifice de limbaj, care se regăsesc şi în Biblia de la Blaj, al cărei text a fost luat ca bază pentru mai multe ediţii ale scrierilor biblice de la Sankt-Petersburg şi Chişinău, cu anumite ajustări lexico-gramaticale (Condrea 2013: 472). Ediţia din 1907 etalează, în primul rând, mai multe tipuri de arhaisme: - forme arhaice ale prepoziţilor: „*pre* faţa pământului"; „va batjocori *pre* ei"; „*pre* dânşii"; „va turbura *pre* ei"; „iară eu sînt pus de dânsul, *preste* Sion"; „dea ţie Domnul *dupre* inima ta"; „Domnul au zis *cătră* mine"; - verbe: „*voiu* fi"; „şi *mă voiu* curăţi de păcat mare"; „*clătit-au* (clătinat-au) cu capul"; „*trimiţă* ţie ajutoriu dintru cel sfânt"; „ca apa m-am vărsat şi *s-au răsipit* toate oasele mele"; „*deşchis-au* asupra mea gura lor"; „*să se ascunză*"; - acordul pronumelui relativ *care* şi a pronumelui posesiv *lor*: „Fericit *bărbatul carele* n-au umblat în sfatul necredincioşilor"; „*carele* rodul său va da"; „învăţaţi-vă *toţi carii* judecaţi pământul"; „*carii nădăjduiesc* spre dânsul"; „*leagea* Domnului fără prihană, *carea* întoarce sufletele"; „*mărturiia* Domnului credincioasă, *carea* înţelepţeaşte pruncii"; „*frica* Domnului curată, *carea* râmâne în veacul veacului";

BDD-A25902 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:25 UTC)

„*porunca* Domnului strălucit, *carea* luminează ochii"; „şi vor vesti dreptatea Lui norodului ce să va naşte, *pre carele* au făcut Domnul"; „împărţit-au hainele mele *loruşi,* şi pentru cămaşa mea au aruncat sorţi"; - arhaisme fonetice: „dreptăţile Domnului *dreapte*, *ceale* ce veselesc inima"; „şi când *păzeaşte aceastea* răsplătire"; „*izbăveaşte* de sabie sufletul mieu"; „*mîntuiaşte-mă* din gura leului".

În ediţiile moderne ale psalmilor aceste arhaisme sunt înlocuite cu formele actuale, recomandate de normele în vigoare de exprimare.

După textul canonic al psalmilor, care se termină la pagina 420, în volumul de la 1907 este inserat un compartiment ce conţine indicaţii pentru preoţi şi are titlul: *Arătare cum se citesc cântările psalmilor în sfântul şi marele post, şi mai ales cum ne-am obicinuit pe aicea, a nu cânta canoanele cu pesnele, ci a le citi*. Textul este redactat, după toate probabilităţile, la Chişinău, de unul dintre slujitorii bisericii şi conţine mai multe împrumuturi terminologice din limba rusă: „Începe a citi *tripesneţul* lui kir Iosif" (p. 423); „Zice slavă *Troicina şi acum Bogorodiţa*" (p. 423); „Cîte 5 tropare are *piasna* lui" (p. 423); „Iar a 3 *piasnă* o citim aşa: *citeţul* care citeşte canonul mineiului, zice stihul" (p. 423); „Dar în care *piasnă* nu este *tripesneţ,* se citeşte numai mineiul" (p. 424); „Cîntăm stihurile unuia la *vecerie*, iară celălalt la *hvalite*" (p. 424); „Iară *bogorodicina* se lasă a canonului" (p. 424).

De la pagina 425 începe un nou compartiment, *Cântările lui Moise*. Acestea sunt anticipate de o gravură pe o jumătate de pagină, înfăţişându-l pe Moise cu sulurile/textele sfinte în mână, imaginea este flancată de inscripţia *Moisi cu poruncile*. Textul Cântărilor lui Moise, ca şi psalmii, nu este o traducere locală ci o reproducere a unei versiuni în limba română, de circulaţie largă în epocă.

După Cântările lui Moise, în volum mai sunt inserate câteva compartimente în limba română, traduse sau redactate la Chişinău, care reprezintă texte pentru serviciul divin sau pentru uzul altor practici bisericeşti. Acestea sunt intitulate: *Pripeale, şi Mărimuri* (p. 468); *Cinstitul Paraclis al doilea al Prea Sfintei de Dumnezeu Născătoarei, ce se cîntă la toată scârba sufletului, şi la vreme de nevoie şi de grijă* (p. 514); *Pomelnicul, pe care datoriu este monahul sau mireanul în toată ziua după săvârşirea pravilii sale în chilie, cu toată umilinţa şi osârdia a-l ceti* (p. 548); *Pashalia în scurt care se începe dela anul 1907 şi merge până la anul 2006* (p. 585).

Toate textele din volumul publicat în 1907 sunt tipărite cu alfabetul chirilic, care la începutul secolului XIX se mai folosea încă pe larg în editarea cărţilor religioase. Dat fiind faptul că în Basarabia, după formarea RSS Moldoveneşti, s-a trecut oficial la alfabetul rusesc/chirilic, putem presupune că Psaltirea de la 1907 a fost citită cu uşurinţă de mai multe generaţii de pe aceste meleaguri.

Prezentarea publicaţiei de la 1907 ne permite să facem unele concluzii cu caracter general. Astfel, putem constata că editarea Psaltirii în Tipografia Eparhială de la Chişinău în anul 1907 reflectă specificul perioadei, în care se înfiripa o întoarcere a autorităţilor bisericeşti ruse către poporul băştinaş şi către necesităţile spirituale ale acestuia. Ediţia apărută la Chişnău în 1907 poartă mai curând un caracter de miscelaneu, datorită multitudinii de comentarii paratextuale de diverse origini şi stiluri. Aceasta explică volumul aproape dublu faţă de Psaltirea pe care o reproduce, cea editată tot la Chişinău, în 1818, la Tipografia Exarhicească, dar care avea doar 334 de

BDD-A25902 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:25 UTC)

pagini. Textul propriu-zis al psalmilor nu a fost modificat în niciun fel şi reproduce, practic integral, textul din Biblia de la Blaj din 1795. Micile modificări şi ajustări nu schimbă aspectul lingvistic al textului Psaltirii. Un alt tip de exprimare se regăseşte în textele adăugate la ediţia din 1907, care conţin diverse indicaţii pentru utilizatori. Acestea au un limbaj ce denotă influenţe terminologice ruseşti, conţinând şi diverse structuri specifice, marcate de calchieri lexicale şi de topica din limba rusă.

Bibliografie

Condrea 2013: Irina Condrea, *Aspecte ale limbajului cărților religioase, publicate în Basarabia în secolul XIX – începutul secolului XX,* în *Biserica ortodoxă din interfluviul pruto-nistrean (1813-2013).* Simpozion ştiinţific internaţional, 14-15 octombrie 2013, coord. pr. dr. Octavian Moşin şi conf. dr. Ion Gumenâi, Chişinău, 2013, p. 468-478.

Danilov 2013: Maria Danilov, *Cenzura sinodală și cartea liturgică tipărită în epoca lui Gavriil Bănulescu-Bodoni: reeditări și modele impuse,* în *Biserica ortodoxă din interfluviul pruto-nistrean (1813-2013).* Simpozion ştiinţific internaţional, 14-15 octombrie 2013, coord. pr. dr. Octavian Moşin şi conf. dr. Ion Gumenâi, Chişinău, 2013, p. 52-68.

Danilov/Griţco/Malahov 2000: Maria Danilov, Andrei Griţco, Ludmila Malahov, *Cartea românească în colecțiile Muzeului Național de Istorie a Moldovei. 1683-1919. Catalog,* Editura Tyragetia, Chişinău, 2000.

Fuştei: Nicolae Fuştei, *Istoria înființării Mitropoliei Chișinăului și a Moldovei (actualmente Biserica Ortodoxă din Republica Moldova*), http://mitropolia.md/istoric-bom/ (accesat la 1 mai 2014).

Левушкин 2013: Владимир Левушкин, *Служение священомученика митрополита Серафима (Чичагова) на Кишиневской Кафедре в 1908-1914 годах*, în *Biserica ortodoxă din interfluviul pruto-nistrean (1813-2013).* Simpozion ştiinţific internaţional, 14-15 octombrie 2013, coord. pr. dr. Octavian Moşin şi conf. dr. Ion Gumenâi, Chişinău, 2013, p. 273-286.

BDD-A25902 © 2016 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:25 UTC)